॥ २२ ॥ विक्रियां संकल्पादिरूपाम् ॥ २३ ॥ आत्मानमहंकारम् अभिमन्यतेअनेनेत्यभिमानोरुद्रः कर्मणाअहंवृत्त्याकर्तव्यमितिक्रियाम् ॥२४॥ सत्वमितिबुद्धिचित्तयोरभेदेननिर्देशः महानितिब्रह्मा चित्तेनचेतनया ॥२५॥ त्रिलोकोत्पत्तिमाह शीर्ष्णाइति वृत्तयःपरिणामाः॥२६॥ एतदेवप्रपंचयतिद्वाभ्याम् आत्यंतिकेनऊर्जितेन पणव्यवहारेपणंतेयागादिनाव्यवहरंतीतिपणयोमनुष्याः ताननुयेतदुपाकरणभूताःयेगवादयस्ते ऽपिधरांप्रपेदिरे॥२७॥तृतीयंतमः तदीयेनतामसेनउभयोर्द्यावापृथिव्योरंतरंमध्यंव्योमअंतरिक्षंतदेवभगवतोनाभिःतामाश्रिताःरुद्रपार्षदांरुद्रस्यपार्षदानांभूतादीनांगणाः ॥२८॥अवर्ततप्रवृत्तम् ब्रह्मवेदःयस्तुउन्मुखत्वात् मुखोद्भवत्वात् वर्णानांमुख्यःमुखमिवप्रथमःगुरुश्चाभूत् सोऽपिमुखतोवर्त

पादावस्यविनिर्भिन्नौलोकेशोविष्णुराविशत् ॥ गत्यास्वांशेनपुरुषोययाप्राप्यंप्रपद्यते ॥ २२ ॥ हृदयं चास्यनिर्भिन्नंचंद्रमाधिष्ण्यमाविशत्॥ मनसांशेनयेनासौविक्रियांप्रतिपद्यते ॥ २३ ॥ आत्मानंचास्यनिर्भिन्नमभिमानोविशत्पदम् ॥ कर्मणांशेनयेनासौकर्तव्यंप्रतिपद्यते ॥ २४ ॥ सत्वंचास्यविनिर्भिन्नंमहान्धिष्ण्यमुपाविशत्॥ चित्तेनांशेनयेनासौविज्ञानंप्रतिपद्यते॥२५॥ शीर्ष्णाऽस्यद्यौर्धरापद्भ्यांखंनाभेरुदपद्यत गुणानांवृत्तयोयेषुप्रतीयंतेसुरादयः॥ २६॥ आत्यंतिकेनसत्वेनदिवंदेवाःप्रपेदिरे॥ धरांरजःस्वभावेनपणयोयेचताननु॥ २७ ॥ तार्तीयेनस्वभावेनभगवन्नाभिमाश्रिताः ॥ उभयोरंतरंव्योमयेरुद्रपार्षदांगणाः॥ २८ ॥ मुखतोवर्ततब्रह्मपुरुषस्यकुरूद्वह ॥ यस्तून्मुखत्वाद्वर्णानांमुख्योऽभूद्ब्राह्मणोगुरुः॥ २९ ॥ बाहुभ्योवर्ततक्षत्रंक्षत्रियस्तदनुव्रतः॥ योजातस्त्रायतेवर्णान्पौरुषःकंटकक्षतात्॥ ३० ॥ विशोवर्ततस्योर्वोर्लोकवृत्तिकरीर्विभोः॥ वैश्यस्तदुद्भवोवार्तांनृणांयःसमवर्तयत् ॥ ३१ ॥ पद्भ्यांभगवतोजज्ञेशुश्रूषाधर्मसिद्धये॥ तस्यांजातःपुराशूद्रोयद्वृत्त्यातुष्यतेहरिः॥ ३२॥ तेत्यनुषंगः अध्यापनादिनाब्राह्मणस्यवेदोवृत्तिः तयावृत्त्यासहब्राह्मणोमुखतोजातइत्यर्थः एवमुत्तरत्रवर्णत्रयेपिज्ञातव्यम् ॥ २९॥ क्षत्रंपालनरूपावृत्तिः तत्क्षत्रमनुव्रतः अनुसृतः क्षत्रियोपिबाहुभ्योवर्ततइत्यर्थः तदनुव्रतत्वमेवाहयइति पौरुषःपुरुषस्यविष्णोरंशःकंटकाश्चोरादयस्तेभ्यः यत्क्षतमुपद्रवस्तस्मात्त्रायतेरक्षति॥ ३० ॥ विशःकृष्यादिव्यवसायाःलोकस्यवृत्तिकरीः जीविकाहेतवःतस्यविभोरूर्वोः प्रवृत्ताः तदुद्भवःऊरुजःवार्तांजीविकांयःस्ववृत्त्यासंपादितवान् ॥ ३१ ॥ तस्यांनिमित्तभूतायांयस्यवृत्त्याहरिःस्वयमेवतुष्यते॥ ३२॥